

DOI: <https://doi.org/10.32782/city-development.2026.1-1>

УДК 336.563:620.9:352

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ МЕХАНІЗМИ СУБВЕНЦІЮВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ПРОЄКТІВ У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Белінська Яніна Василівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових технологій та бізнесу
Державний університет «Київський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9685-0434>

Адамічкова Ізабела

доктор філософії (PhD), доцент, інженер
Словацький сільськогосподарський університет у Нітрі, Словаччина
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4132-2543>

Андрухович Дана Романівна

доктор філософії з економіки,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6338-968X>

Юр'єва Поліна Борисівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної політики, маркетингу та бізнес аналітики
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8067-3066>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню фінансових механізмів субвенцій на енергоефективні проекти місцевим бюджетам в Україні. Проаналізовано правові засади надання субвенцій відповідно до Бюджетного кодексу України, зокрема статті 105, та нормативних актів Кабінету Міністрів України. Визначено ключові принципи розподілу міжбюджетних трансфертів – об'єктивності, єдності, збалансованого розвитку та цільового використання коштів. Досліджено вплив воєнного стану на перерозподіл субвенційних ресурсів та регуляторну нестабільність, спричинену припиненням дії статті 24-1 Бюджетного кодексу щодо Державного фонду регіонального розвитку. Проаналізовано фіскальну спроможність місцевих бюджетів, волатильність капітальних видатків територіальних громад та проблеми співфінансування проектів. На основі даних Національного дослідження USAID та IFC підтверджено високу соціально-економічну ефективність енергоефективних заходів – економія електроенергії до 71 %, тепла – 10–24 %, газу – 12–40 %. Ідентифіковано системні бар'єри (фінансовий дефіцит, кадровий голод, невикористані залишки трансфертів) та запропоновано рекомендації щодо стабілізації цільового фінансування, уточнення джерел співфінансування та розвитку інституційної спроможності територіальних громад.

Ключові слова: субвенція, енергоефективність, місцеві бюджети, зелена економіка, Державний фонд регіонального розвитку, публічні інвестиції, інновації, міжбюджетні трансферти, територіальні громади.

Актуальність проблеми. Енергоефективність є критичним елементом державної політики, спрямованої на забезпечення енергетичної безпеки, зниження залежності від імпортованих енергоресурсів та оптимізацію фіскального навантаження на місцеві бюджети. В умовах обмежених енергоресурсів та викликів, пов'язаних з воєнними діями, модернізація комунальної інфраструктури

та житлового фонду набуває стратегічного значення. Інтеграція енергоефективних проектів є невіддільною частиною стратегій регіонального розвитку та середньострокових планів пріоритетних публічних інвестицій.

Основним завданням державної політики у цій сфері є стимулювання громад до комплексних заходів, які не лише зменшують споживання

енергії комунальними закладами, а й підвищують комфорт житла та знижують комунальні витрати громадян. Це вимагає залучення органів місцевого самоврядування (ОМС) до реалізації довгострокових, капіталомістких проєктів, що перевищують їхню початкову фінансову спроможність.

Субвенція, як цільовий, незворотний міжбюджетний трансферт, є основним фінансовим інструментом, призначеним для реалізації програмних завдань, визначених державою. Необхідність використання субвенцій для фінансування енергоефективних проєктів обґрунтовується насамперед необхідністю усунення фіскальних та ринкових недосконалостей. Енергоефективні заходи часто вимагають високих початкових капітальних витрат, які місцеві бюджети, особливо малі та середні територіальні громади, не здатні покрити самостійно. Таким чином, субвенція має виступати каталізатором, а не єдиним джерелом фінансування, стимулюючи ОМС до співфінансування проєктів та активного залучення зовнішнього кредитного чи грантового капіталу, що забезпечує розподіл фінансового тягаря та підвищує відповідальність місцевої влади за результативність інвестицій.

Проблематика фінансування енергоефективних проєктів через механізми міжбюджетних трансфертів досліджувалась у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Питання ефективності публічних інвестицій у контексті бюджетної децентралізації висвітлювались у дослідженнях, присвячених аналізу Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) та механізмів фінансування капітальних видатків територіальних громад. Значний внесок у дослідження фіскальної спроможності місцевих бюджетів зробили аналітичні звіти Міністерства фінансів України, програми USAID DOBRE та спільні дослідження USAID та IFC щодо ефективності програм енергоефективності. Матеріали «Тижня Енергоефективності 2024» узагальнили системні бар'єри впровадження енергоефективних заходів на рівні територіальних громад. Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання впливу регуляторної нестабільності, спричиненої призупиненням дії статті 24-1 Бюджетного кодексу України (БКУ), на довгострокове фінансове планування енергоефективних проєктів, а також проблеми синхронізації фінансових та інституційних інструментів підтримки громад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз літератури свідчить, що наявні дослідження формують міцну методологічну базу фіскальної децентралізації та міжбюджетних відносин, однак залишають низку прикладних питань недостатньо розкритими. Так, у праці Луніної І. О. [1, с. 24–35] систематизовано здобутки та ризики фінансової децентралізації і обґрунтовано вимогу збалансу-

вання повноважень та ресурсів, проте потребує подальшого дослідження, яким чином регуляторні «зупинки» ключових інструментів капітального фінансування (зокрема ДФРР) впливають на середньострокове планування енергоефективних інвестицій громад. У роботі Возняк Г. В. [2, с. 253–257] акцентовано ризики фінансової неспроможності громад, проте не розглянутими лишились питання операціоналізації джерел співфінансування енергоефективних проєктів та критеріїв відбору проєктів за показниками фінансової стійкості. Навчальний посібник Луніної І. О. та Бондарук Т. В. [3] задає теоретичні рамки публічних фінансів, однак потребує прикладного доповнення у частині методів оцінювання результативності субвенцій як інструменту публічних інвестицій в енергоефективність (показники економії ресурсів, бюджетного ефекту та ризиків освоєння). В праці Перегуди Є. В., Стойка О. М., Деревінського В. Ф. та ін. [5] здійснено комплексний аналіз проблем формування та реалізації державної політики енергоефективності в Україні, розглянувши її як сферу взаємодії інтересів різних соціальних груп, зокрема у житловому секторі, проте відсутні конкретні механізми їх узгодження.

Важливу методичну основу для обґрунтування енергоефективних інвестицій формують праці зарубіжних авторів, що індексуються в міжнародних наукометричних базах. Так, у дослідженні Pérez-Lombard L., Ortiz J. та Pout C. [6, с. 394–398] узагальнено підходи до збирання та інтерпретації даних щодо енергоспоживання будівель і показано проблему порівнюваності статистики та дефіциту стандартизованих інформаційних масивів, проте ці підходи потребують адаптації до умов муніципальної інфраструктури та бюджетних програм, де ключовим є зв'язок «дані енергоспоживання — бюджетний ефект». У роботі Ürge-Vorsatz D. та Novikova A. [7, с. 642–661] оцінено потенціали та витрати скорочення викидів у будівлях і підтверджують значний потенціал декарбонізації через енергомодернізацію, проте не розглянутими лишились питання інституційного дизайну міжбюджетних інструментів, які забезпечують довгострокове фінансування таких заходів на рівні громад. Узагальнюючий огляд у роботі Gillingham K., Newell R. G. та Palmer K. [8, с. 597–620] систематизує економіку та політику енергоефективності, зокрема бар'єри й стимули, однак потребує подальшого дослідження у частині того, як саме фіскальні обмеження, співфінансування та регуляторна волатильність впливають на відбір і реалізацію проєктів у публічному секторі. Автори Allcott H. та Greenstone M. [9, с. 3–28] концептуалізують «розрив енергоефективності» та пояснюють, чому економічно доцільні заходи не реалізуються, проте в контексті України додаткової уваги потребує роль субвен-

цій та процедур їх розподілу як інструменту подолання цього розриву для муніципальних об'єктів. Окремо у праці Vine E. [10, с. 691–704] показано значення ESCO-моделей і механізмів контрактування для масштабування енергоефективності, однак їх практична імплементація на рівні територіальних громад залежить від бюджетних правил, джерел співфінансування та якості управління публічними інвестиціями, що й зумовлює необхідність подальших досліджень у частині поєднання фінансових механізмів субвенціювання з інституційною спроможністю громад.

Практико-орієнтовані звіти та аналітичні матеріали [11; 12; 13] надають емпіричні оцінки ефектів енергоефективних заходів, проте зазвичай не пов'язують отримані ефекти із параметрами бюджетного механізму субвенціювання (частка співфінансування, волатильність капітальних видатків, інституційна спроможність). Отже, потребує дослідження інтегрована модель, яка поєднує нормативні вимоги, фінансові параметри співфінансування та вимірювані результати енергоефективних інвестицій на рівні громад.

Метою статті є комплексний аналіз фінансових механізмів субвенцій на реалізацію енергоефективних проєктів місцевим бюджетам, ідентифікація регуляторних та інституційних бар'єрів їхнього ефективного використання, а також обґрунтування рекомендацій щодо підвищення ефективності публічних інвестицій у сферу енергоефективності.

Матеріали та методи. Інформаційну базу дослідження становлять: норми Бюджетного кодексу України та закони про Державний бюджет України; постанови Кабінету Міністрів України щодо порядків надання субвенцій; статистична та звітна інформація Міністерства фінансів України щодо виконання місцевих бюджетів; результати профільних досліджень і звітів з енергоефективності (USAID/IFC, Держенергоефективності), які містять емпіричні оцінки ефектів заходів з енергомодернізації. Методичний інструментарій включає нормативно-правовий аналіз і аналіз регуляторних змін; порівняльний аналіз структури та динаміки дотацій/субвенцій; оцінювання волатильності капітальних видатків громад; розрахунок індикаторів фінансової стійкості проєктів і співфінансування. Аналіз здійснено на прикладі типового для територіальних громад проєкту модернізації вуличного освітлення (Бучанська територіальна громада) із загальною вартістю 1,5 млн грн та моделлю співфінансування 80/20.

Результати дослідження. Фундаментальні засади надання субвенцій на реалізацію капітальних проєктів, до яких належать і енергоефективні заходи, визначені статтею 105 БКУ [14]. Енергоефективні проєкти, оскільки вони спрямовані на оновлення основних фондів комунальної

власності, підпадають під визначення публічних інвестиційних проєктів.

Ключові принципи, на яких ґрунтується надання таких субвенцій, покликані забезпечити прозорість та ефективність використання державних коштів. Принцип об'єктивності та відкритості вимагає визначення отримувачів субвенції за прозорими процедурами, що на практиці реалізується через конкурсний відбір, який проводять, зокрема, регіональні комісії ДФРР. Принцип єдності гарантує, що розподіл коштів сприяє реалізації національних стратегічних завдань та зменшенню відмінностей у рівні життя населення між регіонами. Принцип збалансованого розвитку передбачає надання державної підтримки територіям з урахуванням їхнього потенціалу. Принцип цільового використання коштів є найважливішим фінансовим обмеженням, яке вимагає, щоб субвенція використовувалася виключно на мету, визначену її надавачем, відповідно до програмних документів економічного та соціального розвитку.

Особливо важливим обмеженням, визначеним у статті 105 БКУ [14], є те, що субвенція спрямовується виключно на створення, приріст чи оновлення основних фондів комунальної форми власності. Це положення чітко окреслює сферу застосування субвенцій у публічному секторі (школи, лікарні, комунальні підприємства) і обмежує пряме фінансування приватного житлового фонду (наприклад, у багатоквартирних будинках), де частіше застосовуються механізми співфінансування через програми об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (далі — ОСББ).

Кабінет Міністрів України (КМУ) через свої постанови уточнює порядок та умови надання субвенцій. Зокрема, зміни, внесені до Порядку та умов надання субвенції на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій [15], прямо включають енергоефективність та енергозбереження до переліку можливих проєктів (будівництво, реконструкція, капітальний ремонт, водопостачання, теплопостачання), що розширює коло проєктів, на які місцеві органи влади можуть спрямовувати цільові кошти. Проєкти, що фінансуються через механізм ДФРР, повинні відповідати цілям і завданням довгострокового документа національного розвитку, а також середньостроковому плану пріоритетних публічних інвестицій.

Незважаючи на чіткі принципи, закріплені в БКУ, аналіз свідчить про наявність регуляторної нестабільності. Законами України про Державний бюджет України на 2024 [16] та 2025 [17] роки зупинено дію статті 24-1 БКУ [14], яка регулює діяльність ДФРР. Призупинення дії ключових правових норм, які забезпечують системний підхід до капітальних інвестицій, створює суттєву регуля-

торну невизначеність, що ускладнює довгострокове фінансове планування енергоефективних проєктів, оскільки інвестиційні цикли в цій сфері, як правило, є багаторічними. Якщо фундаментальні механізми фінансування ДФРР є тимчасовими або схильними до щорічного призупинення, ОМС втрачають передбачуваність державної підтримки.

Крім того, широке визначення субвенцій, які можуть бути спрямовані на соціально-економічний розвиток, створює ризик конкуренції. Енергоефективні проєкти, попри їхню високу віддачу, можуть бути витіснені іншими нагальними пріоритетами (наприклад, водопостачання або ліквідація наслідків аварій) під час кризових періодів, що знижує загальну пріоритетність енергоефективності у розподілі субвенційних коштів.

В умовах воєнного стану відбувається значне зміщення фокусу цільових державних субвенцій. Аналіз постанов КМУ за 2024 рік показує, що ресурси пріоритетно спрямовуються на негайні потреби, пов'язані з безпекою та підтримкою критичної інфраструктури. Зокрема, значні субвенції виділяються на реконструкцію та капітальний ремонт об'єктів цивільного захисту (захисні споруди та укриття) у закладах загальної середньої освіти, а також на підтримку окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я.

Цей стратегічний вибір має пряий наслідок для енергоефективних проєктів: їхнє фінансування через прямі державні субвенції (окрім випадків, коли енергоефективність інтегрована у проєкти відбудови критичної інфраструктури) істотно скоротилося або тимчасово призупинилося на користь невідкладних безпекових завдань.

До призупинення дії ключових норм ДФРР виступав основним джерелом фінансування капітальних інвестицій у регіонах, а його кошти спрямовувалися на реалізацію середньострокових планів пріоритетних публічних інвестицій територіальних громад. Оцінка та попередній відбір інвестиційних програм здійснюється регіональними комісіями, до складу яких входять представники ОМС, центральних органів виконавчої влади, громадських об'єднань та незалежні експерти, що покликано забезпечити локалізацію рішень та відповідність проєктів регіональним потребам. Стаття 105 БКУ [14] визначає, що надання субвенцій ґрунтується на принципі економічної ефективності, що вимагає досягнення цілей проєкту із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів, створюючи внутрішню конкуренцію між проєктами та змушуючи громади подавати якісно підготовлену документацію з високим показником окупності.

Для публічних інвестиційних проєктів, строк впровадження яких перевищує один бюджетний

період, вимагається фінансова забезпеченість за рахунок місцевих бюджетів, а також залучених кредитів чи позик. Цей механізм співфінансування покликаний забезпечити фінансову стійкість проєкту та підвищити відповідальність ОМС. Однак існують системні проблеми з визначенням джерел співфінансування: аудиторські та аналітичні звіти неодноразово вказували на невиконану рекомендацію щодо чіткого встановлення джерела співфінансування за рахунок власних доходів місцевих бюджетів.

Відсутність чіткого законодавчого положення щодо джерел співфінансування призводить до того, що громади можуть використовувати кошти, що залишилися від інших міжбюджетних трансфертів (нецільові залишки), замість стійких, власних доходів, що підриває принцип фінансової забезпеченості та створює ризик нецільового відволікання ресурсів від інших пріоритетних програм. Чітке визначення джерел співфінансування (виключно власні доходи) було б ефективним механізмом, що змушує місцеву владу реально пріоритизувати енергоефективні проєкти, інтегруючи їх у стійкий фінансовий план. Крім того, існує негативна практика збереження невикористаних коштів міжбюджетних трансфертів на рахунках місцевих бюджетів для здійснення витрат у наступному році, яку Міністерство фінансів України не підтримує, оскільки вона свідчить про неефективне управління бюджетними ресурсами та їх нецільове утримання.

Фіскальний стан місцевих бюджетів демонструє позитивну динаміку, незважаючи на воєнний стан. За звітністю Міністерства фінансів України, до загального фонду місцевих бюджетів у 2024 році надійшло 451 млрд грн, що на 85,6 млрд грн, або на 24,1 %, більше, ніж у 2023 році [18]. Це збільшення доходів надає ОМС зростаючі ресурси для фінансування першочергових потреб і теоретично розширює фіскальний простір для власних інвестицій в енергоефективність, проте практично ці ресурси конкурують з терміновими безпековими та соціальними потребами.

Аналіз динаміки транзакцій з державного бюджету до місцевих бюджетів видатків територіальних громад виявляє зменшення суми субвенцій з 273,773 млрд грн до 134,8 млрд грн при збільшенні дотацій з 25,166 млрд грн до 53,1 млрд грн (таблиця 1).

Водночас суттєво зросла волатильність капітальних інвестицій, що є критичним для довгострокових енергоефективних проєктів У 2022 році, як наслідок повномасштабного вторгнення, капітальні видатки різко скоротилися на 50,7 % порівняно з 2021 роком, а частка поточних видатків сягнула до 93,7 % у 2022 році. Хоча у 2023 році відбулося значне зростання капітальних видатків (у 4,5 рази порівняно з 2022 роком та у 2,2 рази

порівняно з 2021 роком), це зростання, ймовірно, було спричинене не органічним, стійким інвестиційним плануванням, а реалізацією відкладених проєктів або фінансуванням термінової відбудови. Така волатильність свідчить про крихкість місцевої фінансової спроможності та відсутність необхідної передбачуваності для середньострокових енергоефективних інвестицій.

Найбільша частка видатків місцевих бюджетів традиційно припадає на освіту, загальнодержавні функції та соціальний захист. Хоча у 2023 році видатки на житлово-комунальне господарство, де реалізується більшість комунальних енергоефективних проєктів, зросли до 1354,6 млн грн, вони залишаються вторинним пріоритетом порівняно з освітою (5333,2 млн грн у 2023 році). У контексті воєнного часу субвенції, спрямовані на захисні споруди, витісняють традиційні інфраструктурні енергоефективні проєкти. Оскільки ОМС зобов'язані пріоритизувати безпеку, це вимагає інтеграції енергоефективних заходів (зокрема, термомодернізації) у проєкти відбудови та реконструкції критичної інфраструктури, насамперед закладів освіти, щоб забезпечити подвійну мету: безпеку та енергозбереження.

Висока ефективність енергоефективних проєктів, навіть тих, що реалізуються через механізми співфінансування (наприклад, для ОСББ), перетворює субвенцію з соціальної допомоги на високоефективну публічну інвестицію з чітким економічним обґрунтуванням. За результатами Національного дослідження, проведеного за підтримки USAID та IFC, було підтверджено позитивний ефект від участі у програмах енергоефективності: 100 % ОСББ/ЖБК та 94 % приватних домогосподарств зафіксували позитивні зміни. Кількісні показники економії свідчать про

значний потенціал: економія тепла для ОСББ/ЖБК може сягати від 10 % до 24 %, реалізація комплексних проєктів дозволяє скоротити споживання первинних енергоресурсів у рази; економія електроенергії сягає до 71 % (переважно завдяки модернізації освітлення); економія газу для приватних домогосподарств дозволяє скоротити споживання на 12–40 %. Загалом 70 % ОСББ та 65 % приватних домогосподарств досягли економії енергоресурсів та зменшили витрати на житлово-комунальні послуги після участі у програмі. Ключові ефекти енергоефективних заходів для житлового сектору систематизовано в табл. 2.

Енергоефективні заходи мають значні мультиплікативні ефекти, що виходять за рамки прямої економії енергії. Соціальний ефект виявляється у тому, що 80–84 % опитаних відчули підвищення комфорту житлових умов, а забезпечення доступності житлово-комунальних послуг знижує фінансове навантаження на населення. Фіскальна оптимізація полягає у тому, що енергоефективні заходи стимулюють громадян, які отримують субсидії для відшкодування витрат на оплату ЖКП, до впровадження енергоефективності; вони отримують право на збільшений розмір відшкодування, що у довгостроковій перспективі призводить до зменшення кількості субсидіантів, знижуючи фіскальне навантаження на державний та місцеві бюджети. Таким чином, державна субвенція на енергоефективність виступає як інструмент довгострокової фіскальної оптимізації. Економічний ефект полягає у стимулюванні розвитку галузі будівництва та підвищенні комерційної вартості житла.

В якості прикладу оцінювання фінансової стійкості енергоефективних інвестицій розгля-

Таблиця 1 – Транзакції з державного бюджету до місцевих бюджетів, млрд грн

Найменування	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Дотації та субвенції	298,9	260,3	160,2	202,7	136,8	177,4	187,9
Дотації всього	25,166	25,857	21,617	22,8	22,2	50,3	53,1
Базова дотація	8,182	10,367	13,282	15,7	16,3	29,0	21,1
Інші дотації	17,0	15,5	8,3	7,1	5,9	21,4	32,0
Субвенції	273,773	234,444	138,559	179,9	114,6	127,1	134,8
Освітня субвенція	60,424	70,355	81,224	100,1	96,7	90,7	104,2
Інші субвенції	213,3	164,1	57,3	79,8	17,9	36,4	30,6

Джерело: за даними Міністерства фінансів України

Таблиця 2 - Ключові ефекти енергоефективних заходів для житлового сектору (ОСББ/ЖБК та домогосподарства)

Суб'єкт	Найпоширеніші заходи	Показник економії ресурсу	Економія витрат (загалом)
ОСББ/ЖБК	Заміна вікон/дверей, утеплення, ІТП, освітлення	Тепло: 10–24 %; електроенергія: до 71 %	70 % ОСББ зменшили витрати на ЖКП
Приватні домогосподарства	Заміна вікон/котлів, утеплення	Газ: 12–40 %	65 % домогосподарств зменшили витрати на ЖКП

Джерело: складено авторами на основі Національного дослідження USAID та IFC [20]

немо типовий для територіальних громад проєкт «Модернізація вуличного освітлення», що передбачає заміну застарілих світильників на LED, встановлення вузлів обліку та елементів «розумного» керування режимами роботи [21].

Вхідні параметри проєкту: загальна вартість $C_{cap} = 1500000$ грн; грантові кошти/обласний бюджет $S = 1200000$ грн; співфінансування з місцевого бюджету $L = 300000$ грн. Очікувана економія бюджетних коштів від зменшення витрат на електроенергію становить $S_{ann} \approx 350000$ грн/рік.

1) Показник співфінансування (фінансова стійкість участі громади). Частка співфінансування з місцевого бюджету:

$$CS = L / C_{cap} \times 100\% = 300000 / 1500000 \times 100\% = 20\% \quad (1)$$

Отже, проєкт має 20% місцевої участі та 80% зовнішнього фінансування, що відповідає поширеним практикам грантових/субвенційних програм і водночас зменшує навантаження на власні ресурси громади.

2) Строк окупності (перевірка інвестиційної доцільності)

Простий строк окупності проєкту (для проєкту в цілому):

$$PP = C_{cap} / S_{ann} = 1500000 / 350000 \approx 4.29 \text{ роки} \quad (2)$$

Таким чином, розрахунково строк окупності становить $\approx 4,3$ роки, що узгоджується з оцінкою «близько 4 років» (відхилення пояснюється округленням та невизначеністю фактичної економії/тарифів).

Додатково, для бюджету громади (якщо інтерпретувати ефект як «окупність власного внеску»):

$$PP_{local} = L / S_{ann} = 300000 / 350000 \approx 0.86 \text{ року} \quad (3)$$

Цей показник демонструє високу привабливість проєкту саме для місцевого бюджету, оскільки громада вкладає 300 тис. грн і отримує річний ефект, що перевищує внесок (за умови, що економія відображається у видатках місцевого бюджету).

3) Дисконтована оцінка (NPV) для підтвердження інвестиційної ефективності. Для перевірки стійкості ефекту у середньостроковому горизонті застосуємо NPV за горизонт $n = 10$ років і ставки дисконту $r = 10\%$ (може задаватися методикою/політикою громади):

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{S_{ann}}{(1+r)^t} - C_{cap} \quad (4)$$

$$PV \approx 350000 \times \frac{1 - (1.1)^{-10}}{0.1} - 1500000 \approx 350000 \times 6.1446 \approx 2150600 \text{ грн.}$$

$$NPV \approx 2150600 - 1500000 \approx 650600 \text{ грн} > 0.$$

Отже, за прийнятих припущень проєкт є дисконтовано ефективним.

Для переходу від грошового ефекту до енергетичного прийемо ціну електроенергії для юридичних споживачів/комунального сектору $p \in [8,40; 9,56]$ грн/кВт·год (з ПДВ). Тоді очікувана річна економія електроенергії становить:

$$\Delta E = \frac{S_{ann}}{p} \quad (5)$$

За $S_{ann} \approx 350000$ грн/рік отримуємо:

при $p=8,40$: $\Delta E \approx 350000/8.40 \approx 41667$ кВт·год/рік;
при $p=9,56$: $\Delta E \approx 350000/9.56 \approx 36611$ кВт·год/рік.

Додатково розрахуємо вартість збереженої електроенергії (LCCE) на горизонті $n=7$ років за ставки дисконту $r=10\%$:

$$LCCE = \frac{CRF * C_{cap}}{\Delta E}, CRF = \frac{r(1+r)^n}{(1+r)^n - 1} \quad (6; 7)$$

Для $r=10\%$, $n=7$ маємо $CRF \approx 0,2054$, тобто еквівалентні річні капітальні витрати становлять $\approx 0,2054 \times 1500000 = 308100$ грн/рік. Тоді:

при $p=8,40$: $LCCE \approx 308100 / 41667 \approx 7,39$ грн/кВт·год;

при $p=9,56$: $LCCE \approx 308100 / 36611 \approx 8,42$ грн/кВт·год.

Таким чином, за заданих припущень $LCCE < p$ у всьому діапазоні підтверджується економічна доцільність інвестиції (табл 3).

Проєкти такого типу належать до «швидких» енергоефективних заходів, які доцільно пріоритизувати в умовах обмежених ресурсів на капітальні видатки громад.

Водночас існують системні бар'єри впровадження енергоефективності. Основною з них на шляху до масштабного впровадження енергоефективності, за оцінкою експертів «Тижня Енергоефективності 2024», є брак фінансових ресурсів як у територіальних громадах, так і у держави, що ускладнюється непередбачуваністю та обмеженістю центральних субвенцій на капітальні інвестиції через воєнне пріоритизування. Для подолання фінансових обмежень розглядаються такі шляхи, як залучення бізнесу до інвестування енергоощадних проєктів, використання пільгового кредитування, яке готові надавати українські банки, а також покриття відсотків за кредитами коштом новоствореного Фонду декарбонізації України. Додатковим фінансовим бар'єром є негативна практика накопичення невикористаних коштів міжбюджетних трансфертів на рахунках місцевих бюджетів, що свідчить про проблеми з освоєнням наявних державних ресурсів.

Таблиця 3 - Ключові фінансові показники умовного проекту модернізації вуличного освітлення

Показник	Значення
Загальна вартість проекту C_{cap}	1 500 000 грн
Зовнішнє фінансування S	1 200 000 грн (80%)
Співфінансування громади L	300 000 грн (20%)
Річна економія коштів S_{ann}	≈ 350 000 грн/рік
Ціна електроенергії для комунального/юросіб, p	8,40–9,56 грн/кВт·год (з ПДВ)
Річна економія електроенергії $\Delta E = S_{ann}/p$	≈ 36 611–41 667 кВт·год/рік
Простий строк окупності $PP = C_{cap}/S_{ann}$	≈ 4,29 року
NPV (7 років, $r=10\%$)	≈ +203,9 тис. грн
$LCCE$ (7 років, $r=10\%$)	≈ 7,39–8,42 грн/кВт·год

Джерело: сформовано авторами

Другим ключовим системним бар'єром є брак досвідчених спеціалістів (амбасадорів з енергоефективності) у малих містах та селищах. Відсутність кваліфікованих кадрів на місцях унеможливорює якісну підготовку проектної документації та проведення енергоаудитів, необхідних для отримання субвенцій, знижує здатність громад ефективно управляти реалізацією та моніторингом проектів, а також перетворює фінансові ресурси (субвенції) на неефективні інвестиції або спричиняє їхнє блокування. Надання субвенції на технічну реалізацію проекту без паралельного надання субвенції на підтримку інституційної спроможності створює розрив між виділеними коштами та їхнім ефективним освоєнням. На розв'язання проблеми кадрового голоду спрямовані зусилля міжнародних донорських організацій та національних ЗВО зі створення енергетичних хабів та навчальних курсів.

У контексті гострого дефіциту бюджетних ресурсів та нагальної потреби у відновленні житла (особливо для внутрішньо переміщених осіб) активно обговорюється необхідність залучення державно-приватного партнерства (далі – ДПП). ДПП розглядається як ключовий шлях вирішення проблеми фінансування будівництва та реконструкції житлових приміщень, використання якого може зменшити пряме навантаження на державні субвенції, спрямовуючи обмежені бюджетні кошти на ті об'єкти комунальної власності, які не можуть залучити приватний капітал.

Проведений аналіз засвідчує, що ефективність використання державних субвенцій на енергоефективність вимагає усунення регуляторних прогалин та забезпечення фінансової передбачуваності. У площині стабілізації фінансування необхідно забезпечити функціонування Фонду декарбонізації України як постійного та прогнозованого джерела, що може покривати відсотки за пільговими кредитами. Відновлення та стабілізація цільових субвенцій на енергоефективні проекти, які мають високий, чітко вимірюваний показник економічної віддачі, забезпечить спря-

мування державних коштів на довгострокову фінансову оптимізацію. Також потрібне посилення контролю за цільовим використанням коштів та вжиття заходів для боротьби з практикою накопичення невикористаних залишків міжбюджетних трансфертів на рахунках місцевих бюджетів.

Для забезпечення фінансової стійкості інвестиційних проектів необхідно чітко регламентувати джерела співфінансування. Після відновлення дії статті 24-1 БКУ [9] (щодо ДФРР) доцільно законодавчо уточнити поняття «співфінансування з місцевих бюджетів» та чітко встановити, що джерелом мають бути власні доходи місцевих бюджетів, а не залишки інших трансфертів. Для реалізації принципу об'єктивності та відкритості необхідно забезпечити обов'язкове залучення представників громадських об'єднань та незалежних експертів до роботи регіональних комісій, відповідальних за відбір інвестиційних програм.

Подолання кадрового дефіциту є необхідною умовою для ефективного освоєння субвенцій. Державна політика повинна включати фінансування інституційної спроможності, зокрема рекомендується створити державну програму для співфінансування ставок енергоменеджерів у територіальних громадах, особливо в малих містах, де спостерігається найбільший кадровий дефіцит. Необхідна також підтримка та масштабування співпраці між ЗВО та донорськими організаціями у створенні навчальних програм та енергетичних хабів для швидкої підготовки кваліфікованих кадрів, здатних ефективно реалізувати енергоефективні проекти.

Висновки. Субвенції на енергоефективні проекти є критично важливим інструментом для модернізації комунальної інфраструктури та забезпечення стійкості територіальних громад. Водночас субвенціювання енергоефективних проектів є не лише інструментом бюджетної підтримки, а й фундаментальним важелем реалізації інноваційних пріоритетів «зеленої» економіки на рівні територіальних громад. Перехід до «зеленої» економіки в Україні критично залежить від технологічного оновлення комунальної інф-

раструктури. Субвенції на енергомодернізацію виступають каталізатором впровадження інноваційних рішень, що дозволяють досягти значного еколого-економічного ефекту, зокрема скорочення споживання первинних енергоресурсів до 40% у житловому секторі та до 71% у системах освітлення, що прямо корелює з цілями декарбонізації.

Однак ефективне використання цих державних ресурсів ускладнене системними бар'єрами: регуляторною нестабільністю, спричиненою призупиненням ключових норм БКУ; браком фінансової дисципліни щодо співфінансування; а також гострим дефіцитом кваліфікованих кадрів на місцевому рівні. Консолідація та синхронізація дій державної та місцевої влади, бізнесу і суспільства є єдиним шляхом до досягнення значних результатів у сфері енергетичної ефективності. Це вимагає переходу від разових інвестицій до стійкого та передбачуваного фінансування, закріпленого чіт-

ким законодавством і підкріпленого посиленням інституційної спроможності громад.

Стратегічним пріоритетом має стати чітка регламентація джерел співфінансування енерго-ефективних проєктів, де субвенція виконує роль «пускового капіталу», що залучає власні доходи ОМС та приватні інвестиції в межах державно-приватного партнерства. Такий підхід забезпечить фіскальну стійкість громад та сприятиме системному впровадженню інновацій у межах національної стратегії «зеленого» переходу.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому аналізі ефективності механізмів ДПП для фінансування енергоефективних проєктів, розробці моделей оптимального розподілу субвенційних ресурсів між конкуруючими пріоритетами в умовах воєнного стану, а також в оцінці довгострокового фіскального ефекту енергоефективних інвестицій для системи соціальних субсидій.

Бібліографічний список:

1. Луніна І. О. Фінансова децентралізація в Україні: здобутки та ризики. *Фінанси України*. 2021. № 3. С. 24–35.
2. Возняк Г. В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти. *Проблеми економіки*. 2015. № 2. С. 253–257.
3. Луніна І. О., Бондарук Т. В. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини : навч. посіб. Київ : Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2019. 304 с.
4. Відбір проєктів, фінансування яких може здійснюватися за кошти Державного фонду регіонального розвитку. Міністерство розвитку громад та територій України. 2025. URL: <https://mindev.gov.ua/news/vidbir-proiektiv-finansuvannia-iaukh-mozhe-zdiisniuvatysia-za-koshty-derzhavnoho-fondu-rehionalnoho-rozvytku>
5. Перегуда Є. В., Стойко О. М., Деревінський В. Ф., Семко В. Л., Мамонтов І. О., Місержи С. Д. Політика енергоефективності та енергозбереження як чинник національної консолідації: проблеми формування та реалізації : монографія. Київ–Тернопіль : Бескиди, 2018. 203 с.
6. Pérez-Lombard L., Ortiz J., Pout C. A review on buildings energy consumption information. *Energy and Buildings*. 2008. Vol. 40, No. 3. P. 394–398.
7. Ürge-Vorsatz D., Novikova A. Potentials and costs of carbon dioxide mitigation in the world's buildings. *Energy Policy*. 2008. Vol. 36, No. 2. P. 642–661.
8. Gillingham K., Newell R. G., Palmer K. Energy efficiency economics and policy. *Annual Review of Resource Economics*. 2009. Vol. 1. P. 597–620.
9. Allcott H., Greenstone M. Is there an energy efficiency gap? *Journal of Economic Perspectives*. 2012. Vol. 26, No. 1. P. 3–28.
10. Vine E. An international survey of the energy service company (ESCO) industry. *Energy Policy*. 2005. Vol. 33, No. 5. P. 691–704.
11. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Regionet. URL: https://regionet.org.ua/files/04.RD_Strategies_Methodology_Kashevskyi_UA.pdf
12. Гарашук С., Зятікова Т. Дослідження енергетичних бюджетів українських громад. Львів : Асоціація «Енергоефективні міста України», 2021. 28 с. URL: <https://enefcities.org.ua/>
13. Аналіз якості регулювання сфери енергоефективності в секторі малого та середнього бізнесу. Київ : BRDO, 2024. URL: <https://brdo.com.ua/>
14. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50–51. Ст. 572 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
15. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.02.2012 № 106 (станом на 28.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2012-п#Text>
16. Про Державний бюджет України на 2024 рік : Закон України від 09.11.2023 № 3460-IX. Відомості Верховної Ради України. 2024. № 2. Ст. 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>
17. Про Державний бюджет України на 2025 рік : Закон України від 19.11.2024 № 4059-IX. Відомості Верховної Ради України. 2025. № 3. Ст. 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>

19. Звіт про виконання місцевих бюджетів за 2024 рік. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannya-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetyv>
20. Вплив війни на бюджети територіальних громад. Аналітичне дослідження показників бюджетів за 2021–2023 роки 60 територіальних громад партнерів Програми USAID DOBRE у 10 областях України / за ред. Т. Паутової. Київ : Поліграф плюс, 2024. 116 с.
21. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. Звіт про результати програм енергоефективності. URL: <https://saee.gov.ua/static-objects/saee/sites/1/zvit-ee-program-all.pdf>
22. Енергоефективність в бюджетних будівлях та вуличному освітленні. Бучанська міська рада. URL: https://bucha-rada.gov.ua/sites/default/files/energoefektyvnist_v_byudzhethnyh_budivlyah_ta_vulychnomu_osvitlenni_0.docx

References:

1. Lunina I. O. (2021). Finansova detsentralizatsiia v Ukraini: zdobutky ta ryzyky [Financial decentralization in Ukraine: Achievements and risks]. *Finansy Ukrainy*, no. 3, pp. 24–35.
2. Vozniak, H. V. (2015). Perevahy ta ryzyky biudzhethnoi detsentralizatsii: teoretyko-metodolohichni aspekty [Advantages and risks of fiscal decentralization: Theoretical and methodological aspects]. *Problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 253–257.
3. Lunina, I. O., & Bondaruk, T. V. (2019). Publichni finansy ta mizhbiudzhethni vidnosyny: Navchalnyi posibnyk [Public finance and intergovernmental relations: Textbook]. *Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy*, 304 p.
4. Ministry for Communities and Territories Development of Ukraine. (2025). *Vidbir proiektiv, finansuvannia iakykh mozhe zdiisniuvatsia za koshty Derzhavnoho fondu rehionalnoho rozvytku* [Selection of projects that can be funded by the State Fund for Regional Development]. Available at: <https://mindev.gov.ua/news/vidbir-proiektiv-finansuvannia-iakykh-mozhe-zdiisniuvatsia-za-koshty-derzhavnoho-fondu-rehionalnoho-rozvytku>
5. Pehuda Ye. V., Stoiko O. M., Derevynskiy V. F., Semko V. L., Mamontov I. O. & Miserzhy S. D. (2018). *Polityka enerhoefektyvnosti ta enerhozberzhennia yak chynnyk natsionalnoi konsolidatsii: problemy formuvannia ta realizatsii* [Energy efficiency and energy saving policy as a factor of national consolidation: Problems of formulation and implementation]. *Beskydy*, 203 p.
6. Pérez-Lombard L., Ortiz J. & Pout C. (2008). A review on buildings energy consumption information. *Energy and Buildings*, vol. 40, no. 3, pp. 394–398. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2007.03.007>
7. Ürge-Vorsatz D. & Novikova A. (2008). Potentials and costs of carbon dioxide mitigation in the world's buildings. *Energy Policy*, vol. 36, no. 2, pp. 642–661. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2007.10.009>
8. Gillingham K., Newell R. G. & Palmer K. (2009). Energy efficiency economics and policy. *Annual Review of Resource Economics*, vol. 1, pp. 597–620. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.resource.102308.124234>
9. Allcott H. & Greenstone M. (2012). Is there an energy efficiency gap? *Journal of Economic Perspectives*, vol. 26, no. 1, pp. 3–28. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.26.1.3>
10. Vine, E. (2005). An international survey of the energy service company (ESCO) industry. *Energy Policy*, vol. 33, no. 5, pp. 691–704. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2003.09.014>
11. Regionet. (n.d.). *Metodolohiia planuvannia rehionalnoho rozvytku v Ukraini* [Methodology of regional development planning in Ukraine]. Available at: https://regionet.org.ua/files/04.RD_Strategies_Methodology_Kashevskiy_UA.pdf
12. Harashchuk, S., & Ziatikova, T. (2021). *Doslidzhennia enerhetychnykh biudzhetyv ukrainskykh hromad* [Study of energy budgets of Ukrainian communities]. Association "Energy Efficient Cities of Ukraine", 28 p. Available at: <https://enefcities.org.ua/>
13. Better Regulation Delivery Office (BRDO). (2024). *Analiz yakosti rehuliuвання sfery enerhoefektyvnosti v sektori maloho ta serednoho biznesu* [Analysis of the quality of regulation of energy efficiency in the small and medium business sector]. Available at: <https://brdo.com.ua/>
14. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *Biudzhethnyi kodeks Ukrainy* [Budget Code of Ukraine] (Law No. 2456-VI). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 50–51, art. 572. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
15. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2012). *Pro zatverdzhennia Poriadku ta umov nadannia subventsii z derzhavnoho biudzhetu mistsevym biudzhetam na zdiisnennia zakhodiv shchodo sotsialno-ekonomichnoho rozvytku okremykh terytorii* [On approval of the Procedure and conditions for granting subventions...] (Resolution No. 106). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2012-n#Text>
16. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). *Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2024 rik* [On the State Budget of Ukraine for 2024] (Law No. 3460-IX). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2024, no. 2, art. 8. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>
17. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). *Pro Derzhavnyi biudzheth Ukrainy na 2025 rik* [On the State Budget of Ukraine for 2025] (Law No. 4059-IX). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 2025, no. 3, art. 13. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>
18. Ministry of Finance of Ukraine. (2024). *Zvit pro vykonannya mistsevykh biudzhetyv za 2024 rik* [Report on the implementation of local budgets for 2024]. Available at: <https://mof.gov.ua/uk/vykonannya-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetyv>

19. Pautova T. (Ed.). (2024). *Vplyv viiny na biudzhety terytorialnykh hromad* [The impact of the war on the budgets of territorial communities]. Polihraf plus, 116 p.
20. State Agency on Energy Efficiency and Energy Saving of Ukraine. (n.d.). *Zvit pro rezultaty prohram enerhoefektyvnosti* [Report on the results of energy efficiency programs]. Available at: <https://sae.gov.ua/static-objects/sae/sites/1/zvit-ee-program-all.pdf>
21. Bucha City Council. (n.d.). *Enerhoefektyvnist v biudzhethnykh budivliakh ta vulychnomu osvittleni* [Energy efficiency in budget buildings and street lighting]. Available at: https://bucha-rada.gov.ua/sites/default/files/energoefektyvnist_v_byudzhethnyh_budivlyah_ta_vulychnomu_osvittleni_0.docx

SUBVENTION MECHANISMS FOR ENERGY EFFICIENCY PROJECTS WITHIN THE CONTEXT OF INNOVATIVE PRIORITIES OF UKRAINE'S GREEN ECONOMY

Yanina Belinska

Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Financial Technologies and Business
State University "Kyiv Aviation Institute"

Izabela Adamičková

PhD, Associate Professor, Engineer
Slovak University of Agriculture in Nitra, Slovakia

Dana Andrukhovych

PhD in Economics,
State Tax University

Polina Yurieva

PhD in Economics, Docent,
Associate Professor at the Department of Economic Policy,
Marketing and Business Analytics
State Tax University

Summary. The article is devoted to a comprehensive study of the financial mechanisms for providing subventions to local budgets for the implementation of energy efficiency projects as a strategic tool for ensuring energy security and fiscal sustainability of territorial communities. Within the framework of scientific analysis, the essence of a subvention is revealed as a targeted intergovernmental transfer aimed at leveling fiscal gaps and stimulating capital investments in the modernization of municipal infrastructure. The authors have identified and systematized the key principles of resource allocation – objectivity, unity, balance, and targeted use – through the prism of compliance with the provisions of the Budget Code of Ukraine. Particular attention is paid to a critical analysis of regulatory instability under martial law, specifically the consequences of the suspension of Article 24-1 of the Budget Code regarding the State Fund for Regional Development. It is substantiated that such volatility in the regulatory field creates destructive risks for the medium-term investment planning of communities. Based on statistical data and analytical reports (USAID, IFC), the high socio-economic efficiency of energy efficiency measures is proven, manifested in significant resource savings (up to 71% of electricity) and optimization of the expenditure side of budgets through mechanisms that reduce the burden on the social subsidy system. The article identifies systemic institutional barriers: a deficit of own revenues to ensure mandatory co-financing, a “talent gap” at the energy management level, and the problem of inefficient accumulation of transfer balances. The scientific novelty of the work lies in justifying the necessity of transitioning from a direct subvention model to integrated mechanisms for supporting the institutional capacity of communities and utilizing the potential of the Decarbonization Fund. Applied recommendations are proposed regarding the clear regulation of co-financing sources exclusively from the local self-government bodies' own revenues, which will contribute to increasing accountability for the effectiveness of public investments..

Keywords: subvention, energy efficiency, local budgets, green economy, State Fund for Regional Development, public investments, innovations, intergovernmental transfers, territorial communities.

Дата надходження статті: 15.01.2026

Дата прийняття статті: 12.02.2026

Дата публікації статті: 09.03.2026